

Wyniki ekonomiczne gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji mleka różnicowanych organizacją powierzchni paszowej

Zagadnienia wstępne

Korzyści skali produkcji (niższe koszty produkcji na jednostkę produktu, wyższa wydajność pracy, wyższe ceny oferowane przez zakłady mleczarskie wynikające z premiowania rolników za ilość dostarczanego mleka, odbiór bezpośredni mleka z gospodarstwa, większa siła przetargowa gospodarstwa na rynku) i ograniczone zasoby użytków rolnych skłaniają do szukania sposobów ich optymalnego wykorzystania. Zwiększanie skali produkcji mleka przez powiększanie zasobów UR gospodarstwa (przez zakup lub dzierżawę) w niektórych rejonach kraju (np. byłe województwo łomżyńskie) staje się problematyczne. Brak możliwości pracy poza gospodarstwem powoduje, że obrót ziemią występuje na marginalnym poziomie, a jeżeli ma miejsce, to ceny zakupu są bardzo wysokie (np. 20 000 zł/ha klasy VI b). Czynnikiem wpływającym na wysokie ceny ziemi jest też aspekt spekulacyjny związany z integracją Polski z UE.

Celem artykułu jest przedstawienie i porównanie wyników ekonomicznych gospodarstw wyspecjalizowanych w chowie bydła mlecznego o podobnym potencjale produkcyjnym i podobnych wynikach produkcyjnych a różnicowanych pod względem organizacji powierzchni paszowej. Porównywane zostaną trzy przykładowe gospodarstwa o następującej organizacji bazy paszowej:

1. **Gospodarstwo „A”** – 100% użytków rolnych stanowią użytki zielone (19% trwałe bezwzględne użytki zielone, a pozostała część to grunty orne, które zostały transformowane na użytki zielone). Pasza treściwa w całości pochodzi z zakupu.
2. **Gospodarstwo „B”** – w strukturze UR znajduje się 18,2% trwałych bezwzględnych użytków zielonych. Na GO uprawiane są kukurydza na kieszonkę, mieszanka roślin pastewnych (GPS) oraz trawy. Pasza treściwa w całości pochodzi z zakupu.

3. **Gospodarstwo „C”** – w strukturze UR znajduje się 17,8% trwałych bezwzględnych użytków zielonych. Na GO uprawiana jest kukurydza na kiszonkę, trawy oraz zboża (jako pasza treściwa) dla bydła.

Trzy analizowane gospodarstwa zostały celowo wybrane z próby 109 gospodarstw, które stanowią materiał źródłowy do rozprawy doktorskiej autora pt. „Efektywność gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji mleka”. Badane gospodarstwa zostały wybrane z gospodarstw województwa podlaskiego posiadających stada bydła pod kontrolą użytkowości mlecznej i specjalizujących się w produkcji mleka. Dane potrzebne do analizy zostały zebrane z gospodarstw za pomocą wywiadu kierowanego z zastosowaniem kwestionariusza wywiadu w 2000 roku.

Wyposażenie porównywanych gospodarstw w ziemię, inne środki trwałe i pracę

Porównywane trzy gospodarstwa należą do jednego typu produkcyjnego, przez który rozumie się zespół względnie stałych i obiektywnych warunków przyrodniczo-ekonomicznych, jakimi rozporządza gospodarstwo rolnicze [6, str. 29]. Warunki te wyznaczane są przez obszar użytków rolnych, wskaźnik ukształtowania rozłogu lub liczbę działek, jakość gleb, udział trwałych bezwzględnych użytków zielonych w UR oraz udział plantacji trwałych w strukturze użytków rolnych.

Tabela 1
Potencjał produkcyjny analizowanych gospodarstw

Wyszczególnienie	Gospodarstwo „A”	Gospodarstwo „B”	Gospodarstwo „C”
Powierzchnia ogólna gospodarstwa [ha]	31,5	29,0	29,4
Powierzchnia użytków rolnych [ha]	29,75	28,1	28,3
Procentowy udział TUZ w UR [%]	19,0	18,2	17,8
Wskaźnik bonitacji gleb	0,90	0,95	0,98
Liczba działek UR	9,0	11,0	12,0
Przeciętna odległość działki od ośrodka gospodarstwa [km]	1,1	1,5	1,5

Źródło: Opracowanie własne.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 1, badane gospodarstwa charakteryzują się bardzo podobnym potencjałem produkcyjnym. Powierzchnia użytków rolnych wynosi od 28,1 ha w gospodarstwie „B” do 29,75 ha w gospodarstwie „A”. Jakość gleb jest średnia, a udział trwałych bezwzględnych użytków zielonych wynosi blisko 20%. Słabością porównywanych gospodarstw (jak większości polskich rodzinnych gospodarstw) jest rozłóg gospodarstwa. Od 9 do 12 działek średnio oddalonych od 1,1 do 1,5 km od ośrodka gospodarczego nie sprzyja prowadzeniu produkcji rolniczej.

Oprócz użytków rolnych ważnym elementem w zasobach gospodarstwa jest wyposażenie w środki transportu, maszyny, urządzenia i narzędzia rolnicze. Czynią one pracę rolnika lżejszą i bardziej wydajną.

Tabela 2

Wyposażenie gospodarstw w środki transportu, maszyny i narzędzia rolnicze

Wyszczególnienie	Wartość netto ciągników, maszyn i narzędzi w gospodarstwie „A” [zł]	Wartość netto ciągników, maszyn i narzędzi w gospodarstwie „B” [zł]	Wartość netto ciągników, maszyn i narzędzi w gospodarstwie „C” [zł]
Ciągniki	5 556	28 140	38 150
Podstawowe narzędzia do uprawy gleby (pług, kultywator, brony itp.)	brak	3 078	1 875
Maszyny do siewu (siewnik do siewu zbóż)	brak	0	10 558
Maszyny do nawożenia i pielęgnacji roślin (siewnik nawozowy, opryskiwacz, rozrzutnik obornika, beczkowóz do gnojowicy)	3 174	9 700	3 391
Maszyny do produkcji i zbioru sianokiszonki (kosiarka rotacyjna, przyczepa samobierająca z aparatem tnącym, przetrząsaczo-zgrabiarka	7 302	7 415	5 464
Maszyny do zbioru zbóż (prasa do słomy)	brak	brak	4 060
Przyczepy	656	3 116	656
Urządzenia do produkcji zwierzęcej (dojarka przewodowa, zbiornik na mleko, śrutownik i mieszalnik pasz	10 164	12 012	12 493
Razem	26 852	63 461	76 647

Źródło: Opracowanie własne.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 2, najniższą wartością netto posiadanych ciągników, maszyn i urządzeń charakteryzuje się gospodarstwo „A”. Duże uproszczenie produkcji (tylko użytki zielone w gospodarstwie) po-

woduje mniejsze zapotrzebowanie na maszyny i narzędzia rolnicze. W gospodarstwie „A” nie występują nawet podstawowe narzędzia do uprawy gleby, takie jak pług, kultywator czy brony. Największą wartość w środkach trwałych stanowią urządzenia do produkcji zwierzęcej (dojarka przewodowa zainstalowana w 1995 roku oraz zbiornik na mleko założony w tym samym okresie). Z maszyn do produkcji roślinnej w gospodarstwie są dwie kosiarki rotacyjne, przyczepa samozbierająca raz przetrząsaczo-zgrabiarka i grabiarka.

Najwyższą wartością ciągników i maszyn charakteryzuje się gospodarstwo „C”. Największą wartość netto w strukturze wartości maszyn stanowią w tym gospodarstwie urządzenia do produkcji zwierzęcej (dojarka przewodowa i zbiornik na mleko). Zostały one zainstalowane w 1995 roku. Drugą pozycję w strukturze wartości netto maszyn stanowią maszyny do siewu i sadzenia, a dokładnie agregat uprawowo-siewny zakupiony w 1999 roku. W analizowanym gospodarstwie występują także narzędzia do podstawowej uprawy gleby (pług, kultywator, brona talerzowa, brony zębowe), jednak ich wartość netto jest bardzo mała (1875 zł). Tylko w gospodarstwie „C” (spośród porównywanych) występuje prasa wysokiego zgniotu Z224/1 wykorzystywana do zbioru słomy. Wartość netto wykorzystywanych ciągników wynosi od 5556 zł w gospodarstwie „A” do 38150 zł w gospodarstwie „C”. Duża różnica wynika z liczby utrzymywanych ciągników oraz ich wieku. W gospodarstwie „A” utrzymywane są dwa ciągniki: Ursus C-360 z 1985 roku oraz Zetor 7320 z 1992 roku. W gospodarstwie „C” utrzymywane są trzy ciągniki: C-360 z 1986 roku, Zetor 7320 z 1989 roku oraz MTZ 82 z 1998 roku. W gospodarstwie „B” utrzymywane są także trzy ciągniki: Ursus C-330 z 1985 roku, Zetor 7320 z 1989 roku oraz MTZ 80 z 1996 roku.

Tabela 2

Wyposażenie gospodarstw w budynki gospodarcze

Wyszczególnienie i metraż	Budynki inwentarskie w gospodarstwie „A”		Budynki inwentarskie w gospodarstwie „B”		Budynki inwentarskie w gospodarstwie „C”	
	rok budowy	wartość netto [zł]	rok budowy	wartość netto [zł]	rok budowy	wartość netto [zł]
Obora uwięziowa (11 × 30)					1985	47 250
Obora uwięziowa (8 × 20)					1975	27 625
Obora uwięziowa (11 × 40)	1983	63 250	1982	60 500		
Obora uwięziowa (6,5 × 18)			1974	18 900		
Stodoła (30 × 10)			1975	23 250	1972	18 600
Stodoła (8,5 × 21)	1972	15 300				
Garaż (8 × 40)					1970	13 750
Garaż (5 × 22)	1972	7 500	1973	8 125		
Razem	x	86 050	x	110 755	x	107 255

Źródło: Obliczenia własne.

W polskich warunkach klimatycznych niezbędnym środkiem trwałym do produkcji mleka jest obora. Wysokie nakłady inwestycyjne, jakie należy ponieść na nowoczesne obory, znacznie podnoszą koszty produkcji mleka, przyczyniając się do zmniejszenia nakładów pracy. Porównywane gospodarstwa mimo dużej skali produkcji (jak na warunki polskie) wyposażone są w obory uwięziowe. Dój odbywa się na stanowiskach za pomocą dojarki przewodowej. Mleko trafia bezpośrednio do chłodziarki zbiornikowej, skąd co drugi dzień jest odbierane przez samochód-cysternę z mleczarni. Obory w analizowanych gospodarstwach powstały pod koniec lat siedemdziesiątych i na początku lat osiemdziesiątych. Są to typowe budynki dla tego okresu, czyli z korytarzem paszowym przez środek obory, dwoma rzędami stanowisk i poddaszem użytkowym. Wartość netto budynków gospodarczych w porównywanych gospodarstwach jest na zbliżonym poziomie. Największą wartością netto budynków gospodarczych charakteryzuje się gospodarstwo „B”. Zaznaczyć jednak należy, że w tym gospodarstwie utrzymywana jest największa liczba krów (26 sztuk wraz z prychówkiem żeńskim).

Porównywane gospodarstwa są prowadzone przez młodych rolników z wykształceniem średnim. W gospodarstwach pracuje rodzina rolnika, co praktycznie przekłada się na pracę rolnika, pracę żony rolnika przy doju krów oraz pomoc ojca rolnika przy niektórych pracach. W gospodarstwach sezonowo są zatrudniani pracownicy, szczególnie w okresach sporządzania sianokiszonki.

Organizacja produkcji roślinnej w porównywanych gospodarstwach

Produkcja roślinna w analizowanych gospodarstwach jest całkowicie podporządkowana produkcji zwierzęcej. W gospodarstwach uprawiane są wyłącznie rośliny z przeznaczeniem na pasze dla bydła.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 4, powierzchnia GO w analizowanych gospodarstwach jest na zbliżonym poziomie. Różnica występuje w gatunkach uprawianych roślinach. W gospodarstwie „A” na 24,1 ha GO uprawiane są wyłącznie trawy. W pozostałych dwóch gospodarstwach trawy na GO zajmują w strukturze zasiewów od 35% (gospodarstwo „B”) do 43% (gospodarstwo „C”). Plony zielonki z uprawianych traw na GO są na zbliżonym poziomie w analizowanych trzech gospodarstwach i wynoszą od 35 do 36 ton. W gospodarstwie „B” i gospodarstwie „C” uprawiana jest kukurydza na kisjonkę, która w strukturze zasiewów zajmuje odpowiednio 33 i 29%. Plon kisjonki z kukurydzy w gospodarstwie „B” jest o 3,5 tony większy niż w gospodarstwie „C” i wynosi 45,5 tony. W gospodarstwie „B” uprawiana jest mieszanka roślin pastewnych (GPS) z przeznaczeniem na zielonkę i kisjonkę. W gospodarstwie „C” uprawiana jest na powierzchni 6,46 ha mieszanka zbożowa na ziarno z przeznaczeniem na paszę dla bydła.

Tabela 4

Powierzchnia zasiewów i szacowane plony roślin uprawnych

	Gospodarstwo „A”		Gospodarstwo „B”		Gospodarstwo „C”	
	powierzchnia zasiewów [ha]	plony [t]	powierzchnia zasiewów [ha]	plony [t]	powierzchnia zasiewów [ha]	plony [t]
Kukurydza na kiszonkę*	–		7,59	45,5	6,80	42,0
GPS	–		7,40	28,0		
Mieszanka zbożowa	–				6,46	4,5
Trawy na GO	24,10	36,0	8,0	35,0	10,00	35,0
Razem	24,10	x	22,99	x	23,26	x

*plon kiszonki z kukurydzy = plon zielonki – straty przy zakiszaniu (30% plonu zielonki)

Źródło: Obliczenia własne.

Organizacja produkcji zwierzęcej

Formy organizacyjne chowu bydła mlecznego w gospodarstwie można wyróżnić na podstawie następujących kryteriów:

- form reprodukcji stada,
- sposobu użytkowania stada,
- systemu chowu i żywienia,
- obsługi zwierząt.

Z gospodarczo-ekonomicznego punktu widzenia czynnikami decydującymi o formach organizacyjnych chowu bydła mlecznego są forma reprodukcji i sposób użytkowania stada [4, str. 331].

W analizowanych gospodarstwach forma reprodukcji stada bydła jest podobna. Na remont stada przeznaczane są jałówki z własnego odchowu, natomiast cały materiał męski (byczki) jest w wieku 4 tygodni sprzedawany. Brakowanie krów kształtuje się blisko 25%. Najlepsze jałówki przechodzą na remont własnego stada, a pozostałe jako cielne są sprzedawane dla okolicznych rolników. Gospodarstwa „A” i „C” w 2000 roku sprzedały po cztery jałówki cielne po 2900 zł, natomiast gospodarstwo „B” sprzedało 5 jałówek cielnych także po 2900 zł za sztukę.

Największy udział w przychodach gospodarstw stanowiły przychody ze sprzedaży mleka, które warunkowane były jego ceną oferowaną przez zakłady mleczarskie oraz ilością sprzedawanego mleka, co z kolei wiązało się z liczbą krów utrzymywanych w gospodarstwie i ich wydajnością. W gospodarstwie „A” i w gospodarstwie „C” utrzymywano po 21 krów, natomiast w gospodar-

stwie „B” 26 krów. Przeciętna wydajność jednostkowa krów w analizowanych gospodarstwach była na podobnym poziomie i wynosiła: w gospodarstwie „A” – 5450 litrów od krowy, w gospodarstwie „B” – 5380 litrów, w gospodarstwie „C” – 5550 litrów.

Analizowane gospodarstwa różniły się sposobem żywienia bydła.

W okresie żywienia letniego:

- w gospodarstwie „A” podstawę paszy objętościowej stanowiła zielonka z użytków zielonych a jako pasza treściwa podawana była mieszanka treściwa B (z zakupu),
- w gospodarstwie „B” podstawę paszy objętościowej stanowiła zielonka z użytków zielonych oraz GPS, natomiast jako pasza treściwa także podawana była mieszanka B (z zakupu),
- w gospodarstwie „C” podstawę paszy objętościowej stanowiła zielonka z użytków zielonych, natomiast jako pasza treściwa podawana była własna śruta zbożowa.

W okresie żywienia zimowego:

- w gospodarstwie „A” podstawę paszy objętościowej stanowiła sianokiszonka a jako pasza treściwa podawana była mieszanka treściwa B (z zakupu),
- w gospodarstwie „B” krowom podawana była kiszonka z kukurydzy, sianokiszonka (pasze objętościowe), natomiast jako pasza treściwa mieszanka B (z zakupu),
- w gospodarstwie „C” krowom podawana była kiszonka z kukurydzy i sianokiszonka (pasze objętościowe), natomiast jako pasza treściwa własna śruta zbożowa.

Wydajność mleka z paszy objętościowej największa była w gospodarstwie „B” i wynosiła 3010 litrów mleka od krowy, nieco mniej, bo po 2950 litrów, zantowano w gospodarstwie „A” i w gospodarstwie „B”.

Wyniki ekonomiczne gospodarstw

Wyniki ekonomiczne porównywanych gospodarstw zostaną przedstawione na różnych poziomach rachunku ekonomicznego. Poziomy obliczonych wyników wyznaczono na podstawie rachunku ekonomicznego wydzielonego w ramach Zunifikowanego Systemu Rachunkowości Rolnej. System ten różni się od klasycznego sposobu obliczania dochodu rolniczego w gospodarstwie nowymi kategoriami, takimi jak: nadwyżka bezpośrednia, wartość dodana brutto i netto, dochód rodziny z gospodarstwa rolniczego i ogólny dochód rodziny rolniczej [7, str. 92]. Dla celów założonych na wstępie artykułu rachunek ekonomiczny zostanie zamknięty na poziomie dochodu rolniczego gospodar-

stwa. W rachunku przedstawiającym wyniki ekonomiczne gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji mleka różniących się organizacją powierzchni paszowej została wydzielona jeszcze jedna kategoria ekonomiczna – zysk przedsiębiorcy. Obliczając tę kategorię należy pomniejszyć dochód rolniczy o koszty czynników produkcji (ziemi, pracy i kapitału własnego). Jest to kategoria ekonomiczna pomniejszona o koszty rzeczywiste ponoszone w gospodarstwie i koszty utraconych możliwości z tytułu zaangażowania własnego kapitału, ziemi i pracy w produkcję. Kategorię zysku przedsiębiorcy można znaleźć w systematyce dochodów według Z. Kierula [7, str. 92]. Silnie akcentowana jest także w rachunkach ekonomicznych dla gospodarstw w krajach Unii Europejskiej [2, str. 27; 5, str. 196].

Przychody, koszty bezpośrednie i nadwyżka bezpośrednia

Pierwszym poziomem wyróżnionym w przeprowadzanym rachunku ekonomicznym jest poziom nadwyżki bezpośredniej z gospodarstwa. Nadwyżka bezpośrednia jest to różnica przychodów generowanych z prowadzonej produkcji w gospodarstwie i kosztów bezpośrednich na nią poniesionych. W analizowanych gospodarstwach przychody pochodziły w całości z chowu bydła mlecznego.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 4, największe przychody generowane były w gospodarstwie „B”. Było one o 23% większe niż w gospodarstwie „A” i o 21% większe niż w gospodarstwie „C”. Sytuacja ta wynika z największej liczby krów utrzymywanych w gospodarstwie „B” (26 sztuk wraz z przychówkiem). Struktura przychodów z chowu bydła mlecznego w analizowanych gospodarstwach była podobna i przeciętnie kształtowała się w następujący sposób: mleko – 79,4%, sprzedaż jałówek cielnych – 10,1%, sprzedaż wybrakowanych jałówek jako żywca bydlęcy – 2,7%, sprzedaż cieląt – 4,2% sprzedaż wybrakowanych krów – 3,6%.

Tabela 5

Przychody w analizowanych gospodarstwach

	Gospodarstwo „A”			Gospodarstwo „B”			Gospodarstwo „C”		
	ilość	cena [zł]	wartość [zł]	ilość	cena [zł]	wartość [zł]	ilość	cena [zł]	wartość [zł]
Przychody z produkcji roślinnej	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Przychody z produkcji zwierzęcej	x	x	116 350	x	x	143 243	x	x	117 975
w tym:									
▪ mleko (tys. l)	109,2	0,85	92 820	33,4	0,85	113 373	111,3	0,85	94 605
▪ jałówki cielne (szt.)	4	2 900	11 600	5	2 900	14 500	4	2 900	11 600
▪ cielęta (szt.)	11	280	3 080	14	280	3 920	10	297	2 970
▪ żywiec wołowy (szt.)	3	1 150	4 650	4	1 150	6 200	3	1 600	4 800
▪ wybrakowane krowy (szt.)	4	1 050	4 200	5	1 050	5 250	4	1 000	4 000

Źródło: Obliczenia własne.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 6, koszty bezpośrednio wynosiły od 35 165 zł w gospodarstwie „C” do 56 116 zł w gospodarstwie „B”. Struktura kosztów w analizowanych gospodarstwach była zupełnie różna. Największe koszty bezpośrednio w produkcji roślinnej zostały zanotowane w gospodarstwie „C” i były one o 4% większe niż w gospodarstwie „B” i aż o 42% większe niż w gospodarstwie „A”. W strukturze kosztów bezpośrednio produkcji roślinnej w gospodarstwie „A” 100% stanowiły koszty nawozów mineralnych. Koszty bezpośrednio produkcji zwierzęcej przedstawiały się odmiennie. Największe koszty bezpośrednio produkcji zwierzęcej zostały zanotowane w gospodarstwie „B” i było one o 24% większe niż w gospodarstwie „A” i aż sześciokrotnie większe niż w gospodarstwie „C”. Sytuacja ta wynika z różnicy w kosztach zakupywanych pasz. Gospodarstwo „C” prowadzi chów bydła mlecznego, wykorzystując pasze produkowane we własnym gospodarstwie.

Największą nadwyżkę bezpośrednio zanotowano w gospodarstwie „B”. Jest ona o 19% większa niż w gospodarstwie „A” i o 5% większa niż w gospodarstwie „C”.

Tabela 6

Wyniki ekonomiczne analizowanych gospodarstw [zł]

	Gospodarstwo „A”	Gospodarstwo „B”	Gospodarstwo „C”
A) Przychody (B + C)	116 350	143 243	117 975
B) przychody z produkcji roślinnej	0	0	0
C) przychody z produkcji zwierzęcej	116 350	143 243	117 975
D) koszty bezpośrednie produkcji roślinnej, w tym:	21 868	29 874	30 938
▪ materiał siewny		2 783	2 417
▪ nawozy mineralne	21 868	17 760	18 368
▪ środki ochrony roślin		2 504	2 676
▪ usługi maszynowe		6 827	7 477
E) koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej, w tym:	21 178	26 243	4 226
▪ koszty pasz z zakupu	17 667	21 401	665
▪ koszty inseminacji i leczenia	2 311	2 942	2 311
▪ ubezpieczenie stada			
▪ inne	1 200	1 900	1 250
F) Razem koszty bezpośrednie (C + D)	43 046	56 116	35 163
G) Nadwyżka bezpośrednia z gospodarstwa (A – F)	73 304	87 127	82 812
▪ paliwo (1)	6 171	7 462	7 327
▪ koszty remontów maszyn i budynków (2)	2 500	4 500	3 800
▪ ubezpieczenie KRUS (3)	1 250	1 250	1 250
▪ ubezpieczenie budynków (4)	850	960	920
H) Wartość dodana brutto (G – 1 + 2 + 3 + 4)	62 532	72 955	69 515
▪ Amortyzacja (5)	4 650	4 925	6 800
I) Wartość dodana netto (H – 5)	57 882	68 030	62 715
▪ koszty pracy najemnej (6)	320	380	360
▪ odsetki od kredytów (7)			
▪ czynsz dzierżawny (8)	1 875	1 750	1 775
▪ podatek rolny (9)	1 282	1 323	1 330
J) Dochód rolniczy netto (I – 6 + 7 + 8 + 9)	55 679,9	65 893,3	60 573,2
▪ kalkulowany koszt ziemi (10)	6 675	6 330	6 360
▪ kalkulowany koszt pracy (11)	19 200	19 200	19 200
▪ kalkulowany koszt kapitału (12)	13 941	20 541	20 328
K) Kalkulowany zysk przedsiębiorcy (J – 10 + 11 + 12)	15 864	19 822	14 685

Źródło: Obliczenia własne.

Wartość dodana

Wartość dodana odzwierciedla przyrost wartości dóbr wytworzonych w danym gospodarstwie. Wyróżnia się wartość dodaną brutto i netto. Różnica występuje w koszcie amortyzacji, który uwzględnia się przy obliczaniu wartości dodanej netto [1, str. 195].

Na poziomie wartości dodanej brutto w dalszym ciągu przoduje gospodarstwo „B”. Wartość dodana brutto jest w gospodarstwie „B” większa niż w gospodarstwie „A” o 10 533 zł, natomiast w stosunku do gospodarstwa „C” różnica wynosi 3480 zł. Wartość dodana netto różni się od wartości dodanej brutto o wartość naliczonej amortyzacji. Po odjęciu tego kosztu różnica w wartości między gospodarstwem „B” a gospodarstwami oznaczonymi jako „A” oraz „C” wynosi odpowiednio 10 258 zł i 5355 zł. Na tym poziomie rachunku ekonomicznego gospodarstwo „C” nieco pogarsza swój wynik w stosunku do gospodarstwa „A”.

Dochód rolniczy i zysk przedsiębiorcy

Dochód rolniczy jest to ta część produkcji końcowej, która pozostaje użytkownikom z tytułu ich pracy oraz pracy ich członków rodzin nie otrzymujących wynagrodzenia za pracę w gospodarstwie, a także z tytułu posiadania środków produkcji [3, str. 73]. Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 6, dochód rolniczy największy jest w gospodarstwie „B”. Jest on o 10 213 zł większy niż w gospodarstwie „A” i o 5320 zł większy niż w gospodarstwie „C”. Różnica utrzymała się z poziomu rachunku wartości dodanej netto.

Bardzo ciekawie przedstawia się kategoria zysku przedsiębiorcy w porównywanych gospodarstwach. Nadal największy zysk jest w gospodarstwie „B”, ale najniższy poziom tego miernika występuje w gospodarstwie oznaczonym jako „C”. Niskie koszty alternatywne (szczególnie koszty zaangażowanego kapitału własnego) w gospodarstwie „A” powodują, że osiąga ono lepszy wynik niż gospodarstwo „C”. Znaczne uproszczenie produkcji roślinnej w gospodarstwie „A” przekłada się w mniejsze zaangażowanie kapitału w maszyny i narzędzia potrzebne w produkcji roślinnej. Wartość kapitału własnego zaangażowanego w gospodarstwie „A” jest blisko o 50% mniejsza niż w dwóch pozostałych gospodarstwach.

6. Wnioski

1. Organizacja powierzchni paszowej ma wyraźny wpływ na wyniki ekonomiczne gospodarstwa wyspecjalizowanego w chowie bydła mlecznego. Z gospodarstw o podobnych potencjale produkcyjnym i wynikach produkcyjnych największy poziom dochodu rolniczego generowany jest w gospodarstwie, gdzie 100% w strukturze zasiewów stanowią rośliny przeznaczone na pasze objętościowe dla bydła, w tym kukurydza na kiszonkę, GPS oraz trawy na GO (pasze treściwe pochodzą z zakupu).
2. Organizacja powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie wyspecjalizowanym w chowie bydła mlecznego jest jednym z czynników, który decyduje o maksymalnej możliwej obsadzie bydła w gospodarstwie. Największą obsadę bydła wśród porównywanych gospodarstw osiąga gospodarstwo oznaczone jako „B”. Na powierzchni 22,99 ha GO i 5,11 ha trwałych bezwzględnych użytków zielonych utrzymane jest 26 krów wraz z przychówkiem żeńskim. Na GO w tym gospodarstwie uprawiane są kukurydza, GPS oraz trawy (pasza treściwa pochodzi z zakupu). Przy innej organizacji bazy paszowej (gospodarstwo „A” i gospodarstwo „B”) możliwe było utrzymanie tylko 21 krów wraz z przychowkiem żeńskim na podobnej powierzchni UR.
3. Na poziomie dochodu rolniczego najniższy wynik osiąga gospodarstwo oznaczone jako „A”, gdzie 100 % użytków rolnych stanowią użytki zielone. Lepiej od niego wypadają gospodarstwa z uprawą kukurydzy na kiszonkę (gospodarstwa „B” i „C”).
4. Największy zysk przedsiębiorcy generowany jest w gospodarstwie „B”, natomiast najniższy w gospodarstwie oznaczonym jako „C”, gdzie oprócz uprawy kukurydzy na kiszonkę i traw prowadzona jest uprawa zbóż na paszę dla bydła. Znaczne uproszczenie produkcji roślinnej w gospodarstwie „A” (100% UR stanowią użytki zielone) przyczynia się do mniejszego zapotrzebowania na maszyny i urządzenia do produkcji roślinnej, co przekłada się na znacznie niższe zaangażowanie kapitału w wymieniony sprzęt. Koszt kapitału własnego w gospodarstwie „A” jest blisko o połowę mniejszy niż w gospodarstwach „B” i „C” co w konsekwencji prowadzi do tego, że gospodarstwo „A” osiąga lepszy zysk przedsiębiorcy niż gospodarstwo „C”.

Literatura

1. GORAJ L., KRUK K., WINTER M., SZADKOWSKA-RUCIŃSKA M.: *Elementy rachunkowości*. FAPA, Warszawa 1998.

2. KOKLER D., HOLZMANN H.J., LOBBE H.: *Vollkostenrechnung – Beratungsanwendung zur betriebswirtschaftlichen Unternehmensanalyse*. Landwirtschaftskammer Rheinland, Bonn 1998.
3. MANTEUFFEL R.: *Ekonomika i organizacja gospodarstwa rolniczego*. PWRiL, Warszawa 1981.
4. REICH E., ZEDDIES J.: *Wprowadzenie do ekonomiki i organizacji gospodarstw rolnych*. Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań 1995.
5. STEINHAUSER H., LANGBEHN C., PETERS U.: *Einführung in die landwirtschaftliche Betriebslehre – Allgemeiner Teil*. Ulmer, Stuttgart 1992.
6. ZIĘTARA W., OLKO-BAGIENSKA T.: *Zadania z analizy działalności gospodarczej i planowania w gospodarstwie rolniczym*. PWRiL, Warszawa 1986.
7. ZIĘTARA W.: *Ekonomika i organizacja przedsiębiorstwa rolniczego*, FAPA, Warszawa 1998.

Economic Outcomes in Dairy Farms with Different Organization of Fodder Crop Area

Abstract

In the paper the relationship between organization of forage crop area and economic results of dairy farms is presented. Empirical research was conducted in three dairy farms having similar production potential and yields. The results show that the highest level of income was generated by this farm where 100 per cent of its sown area was under cultivation of crops used for production of bulky fodder for cattle (e.g. under maize and grass), while all concentrates were from the purchase.